

طراحی الگوی نقش مسئولیت‌پذیری بر تصمیم‌گیری داوران نخبه فوتبال و فوتسال آسیا

رامین ایرجی نقندر^۱، حمید قاسمی^۲، ابوالفضل فراهانی^۳

۱. دکتری تخصصی گروه مدیریت ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۲. استاد گروه مدیریت ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۳. استاد گروه مدیریت ورزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

چکیده

اطلاعات مقاله

انتخاب منابع انسانی مناسب برای برگزاری ورزش‌هایی مانند فوتبال یکی از مشکلات اساسی است که برای توسعه یک کار خوب، مسئولان با آن مواجه هستند. لذا هدف از انجام این پژوهش طراحی الگوی نقش مسئولیت‌پذیری بر تصمیم‌گیری داوران نخبه فوتبال و فوتسال آسیا بود. روش تحقیق توصیفی و از نوع معادلات ساختاری بوده که به صورت میدانی اجرا شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل داوران نخبه فوتبال و فوتسال آسیا بود که از بین آنها تعداد ۲۹۲ پاسخ دهنده به شکل نمونه‌گیری در دسترس در پژوهش شرکت کردند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های محقق ساخته استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های توصیفی و آزمون‌های آماری تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر در نرم‌افزارهای آماری SPSS نسخه ۱۶ و Lisrel نسخه ۸٫۸ استفاده گردید. نتایج نشان داد مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی، قانونی، اخلاقی و اقتصادی تأثیر مثبت و معناداری بر تصمیم‌گیری داوران دارد. همچنین مسئولیت‌پذیری تأثیر مثبت و معناداری بر مؤلفه‌های تصمیم‌گیری فردی و سازمانی داوران داشت. از طرفی نتایج نشان داد الگوی تحلیل مسیر بین مسئولیت‌پذیری با تصمیم‌گیری مثبت و معنادار ($\beta=0/84$ ، $T\text{-Value}=16/9$) می‌باشد. لذا نتیجه‌گیری می‌شود با رعایت حقوق داوران، تقویت حس قابل اعتماد بودن و رعایت برخورد عادلانه در بین آنها بتوان زمینه افزایش سطح مسئولیت‌پذیری و در پی آن کیفیت عملکرد تصمیم‌گیری داوران نخبه در میدان مسابقه را فراهم نمود.

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۹/۰۴

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۱۱/۰۳

کلیدواژگان:

مسئولیت‌پذیری،
تصمیم‌گیری،
داور،
فدراسیون،
صنعت ورزش.

نویسنده مسئول:

رامین ایرجی نقندر

پست الکترونیکی:

ramin.iraji.65@gmail.com

Designing a model of the role of responsibility on the decision-making of elite football and futsal referees in Asia

Ramin Iraj Noghondar ¹, Hamid Ghasemi ², Abolfazl Farahani ³

١. Ph.D Sport Management Payam Noor University, Tehran, Iran.

٢. Professor of Sport Management, Payam Noor University, Tehran, Iran.

٣. Professor of Sport Management, Payam Noor University, Tehran, Iran.

Abstract:

Selecting the right human resources for holding sports such as football is one of the fundamental problems that officials face in order to develop a good job. Therefore, the purpose of this research was to design a model of the role of responsibility on the decision-making of elite football and futsal referees in Asia. The research method was descriptive and structural equation modeling, which was implemented in the field. The statistical population of this research included elite football and futsal referees in Asia, of whom 292 respondents participated in the research through convenience sampling. Researcher-made questionnaires were used to collect data. To analyze the data, descriptive indicators and statistical tests of regression analysis and path analysis were used in SPSS version 16 and Lisrel version 8.8 statistical software. The results showed that the components of social, legal, ethical and economic responsibility have a positive and significant effect on referees decision-making. Also, accountability had a positive and significant effect on the individual and organizational decision-making components of referees. On the other hand, the results showed that the path analysis pattern between responsibility and decision-making is positive and meaningful ($\beta=0.84$, T-Value=16.9). Therefore, it can be concluded that by respecting the rights of referees, strengthening the sense of trustworthiness and observing fair treatment among them, it is possible to increase the level of responsibility and subsequently the quality of decision-making performance of elite referees in the arena.

Keyword: Responsibility, Decision-making, Referee, Federation, Sports industry.

مقدمه

فوتبال^۱ پرطرفدارترین ورزش در جهان بوده و با سرمایه‌گذاری مالی کلانی که در خط مقدم این ورزش انجام، اهمیت این موضوع را آشکار می‌کند و به طور مداوم از به عنوان محبوب‌ترین ورزش در جهان ذکر می‌شود؛ بنابراین وقوع خطاها برای بسیاری از سهامداران در این رشته ورزشی بسیار پرهزینه است (راسل و همکاران^۲، ۲۰۲۵). فوتبال یک ورزش حرفه‌ای و به طور کلی یک تجارت عمده بوده که با مسابقات تیم‌های بزرگ که اغلب در سطح بین‌المللی پخش می‌شود آن را به یک وسیله سرگرم‌کننده برای هواداران تبدیل نموده است (هاروود^۳، ۲۰۲۴). در این راستا اشتباهات در تصمیم‌گیری^۴ ممکن است توسط هر کسی رخ دهد، اما در فوتبال، تمرکز اخیر بر توانایی تصمیم‌گیری داوران بوده است زیرا آنها می‌توانند مستقیماً بر نتایج مسابقات تأثیر بگذارند (هانکوک و همکاران^۵، ۲۰۲۱). با توجه به اینکه تصمیمات نادرست نیز می‌تواند مشکلاتی را برای خود داوران ایجاد کند، آنها باید قوانین بازی را از طریق تصمیم‌گیری‌های خود در زمین مسابقه رعایت کنند، در صورتی که هر خطایی نه تنها باعث ایجاد عوامل مالی ذکر شده در بالا می‌شود، بلکه در سطحی اساسی‌تر می‌تواند ایمنی بازیکنان در زمین را به خطر بیندازد و داور کنترل بازی را از دست دهد. علاوه بر این، تصمیمات نادرست ممکن است باعث شود مدیران، بازیکنان و هواداران به دنبال تصمیمات نادرست، چه در جریان بازی و چه در هنگام پخش رویداد در رسانه‌های اجتماعی، نسبت به داوران سوء قصد کنند.

این آزار و اذیت یکی از بزرگترین منابع استرس برای داوران است که به خودی خود می‌تواند داور را در سطح فردی تحت تأثیر قرار دهد و باعث ایجاد علائم مختلفی از جمله علائم سلامت روان، بیماری و صدمات جسمی و شناختی شود (وب^۶، ۲۰۲۲) از سویی دیگر، این امر می‌تواند در سطح سازمانی تأثیرگذار باشد و به طور بالقوه باعث از دست دادن شهرت، از دست دادن پایگاه هواداران و بازیکنان، از دست دادن حمایت مالی و از دست دادن اعتماد عمومی شود (ریردون و همکاران^۷، ۲۰۱۹). در مسابقات ورزشی، بازیکنان، تماشاگران، داوران و مدیران حلقه‌های ضروری یک زنجیره را تشکیل می‌دهند. هر یک از این عناصر نقش تعیین‌کننده‌ای داشته و در میان آنها، داوران که به طور فعال با ورزشکاران در زمین تعامل دارند و تأثیر قابل توجهی بر نتیجه مسابقات دارند، نقش ویژه‌ای دارند. داوران مسابقات ورزشی برای اطمینان از برگزاری منصفانه و لذت بخش مسابقات در همه ورزش‌ها ضروری بوده و به عنوان مجریان بی‌طرف قوانین، برای حفظ یک محیط رقابتی عادلانه در ورزش متمرکز می‌باشند که این حضور آنها برای پایداری صنعت ورزش بسیار مهم است (کاراکام و همکاران^۸، ۲۰۲۴).

1. □□□□□□□□
2. □□□□□□□□ □□ □□
3. Harwood
4. □□□□□□□□-□□□□□□□□
5. Hancock et al
6. Webb
7. Reardon et al
8. Karaçam et al

با توجه به اینکه بیشتر ورزش‌ها مستلزم رقابت مستقیم بین بازیکنان یا تیم‌های مقابل هستند، داشتن اختیاری بی‌طرف برای تشخیص درست از نادرست و اجرای انصاف ضروری است و این مسئولیتی بوده که مستقیماً بر عهده داوران است (دودیت و همکاران^۱، ۲۰۲۲). داوران باید وظایف متعدد و همزمان را تحت شرایط فشار، مدیریت نموده تا بتوانند عملکرد مناسبی ارائه داده و از اشتباه در تصمیم‌گیری خود در طول مسابقه جلوگیری کنند. اساساً آنها باید به طور همزمان به جنبه‌های مختلف مسابقه برای اطمینان از نظم و رسیدگی به درگیری‌ها و چالش‌ها بپردازند (اسکریبک^۲، ۲۰۲۴). علاوه بر این، داوران قبل و بعد از مسابقه و در طول بازی با فشارهای زیادی از طرف گروه‌های مختلف از جمله بازیکنان، باشگاه‌ها و تماشاگران روبرو هستند. این چالش به ویژه در لیگ‌های بزرگ ورزشی مشهود است. فشار بر داوران در ورزش به یک نگرانی فزاینده تبدیل شده است و به عنوان موضوعی دیده می‌شود که داوران باید مرتباً با آن مبارزه کنند (آنتونیه^۳، ۲۰۲۳). در مورد پیچیدگی وظایف و رویکردهایی که عملکرد بهینه داوران را تضمین می‌کند اتفاق نظر وجود نداشته و اکثر محققان و مدیران ورزشی توافق دارند که بهترین راه برای مقابله با این چالش‌ها ارتقاء عملکرد تصمیم‌گیری مداوم و ارتباط کارآمد با بازیکنان است که این رویکرد کل‌نگر به داوری به عنوان مدیریت بازی نگاه می‌کند (اسچرودتر و همکاران^۴، ۲۰۲۴).

این محیط فشار مداوم باعث می‌شود که در مسئولیت‌پذیری^۵ داوران خدشه وارد شده و این موضوع در نهایت منجر به افت احساس مسئولیت در آنها شود. در نتیجه، نقش یک داور در درون زمین مسابقه غالباً طاقت‌فرسا و تنش‌زا است. در این زمینه، جذب، حفظ و توسعه داوران مسئولیت‌پذیر برای توسعه موفق سازمان‌ها و صنایع مختلف ورزشی و همچنین مسابقات ورزشی سازمان یافته ضروری هستند (پاپویچ و همکاران^۶، ۲۰۲۲). با این حال، فدراسیون‌ها و مدیران ورزشی به طور فزاینده‌ای با کاهش مسئولیت‌پذیری داوران واجد شرایط به چالش کشیده می‌شوند. درک عواملی که بر حفظ و احساس مسئولیت داوران تأثیر می‌گذارند برای سازمان‌های ورزشی بسیار مهم است، زیرا داوران نقشی حیاتی در نیروی کار صنعت ورزش دارند. با پرداختن به این عوامل، سازمان‌دهندگان ورزش می‌توانند استراتژی‌های مؤثرتری برای مسئولیت‌پذیری بهتر داوران در مسابقات ورزشی ایجاد کنند (توماس و منیسس^۷، ۲۰۲۴). در این راستا درک دلایل مسئولیت‌پذیری بهتر در هنگام داوری ضروری بوده زیرا می‌تواند به مدیران ورزشی کمک کند تا راهبردهایی را برای جذب و حفظ مؤثرتر داوران ایجاد کنند (دگیو و همکاران^۸، ۲۰۲۴). داوران فوتبال در سطح نخبگان موظفند استانداردهای حرفه‌ای بالایی را توسط نهادهای حاکم، جامعه ورزشی (مانند مربیان، بازیکنان، هواداران) و رسانه‌ها رعایت کنند. این خواسته‌ها بیشتر به سطوح آمادگی جسمانی، تصمیم‌گیری، مدیریت

1. Dodt et al
2. Skirbekk
3. Antonie
4. Schrödter et al
5. □□□□□□□□□□□□
6. Popovych et al
7. Thomas & Meneses
8. Dagaev et al

بازی و مسئولیت‌پذیری آنها مربوط می‌شود. در طول یک مسابقه رقابتی، یک داور نخبه ممکن است ۹ تا ۱۳ کیلومتر را بپیماید و تقریباً به ۸۵ تا ۹۰ درصد حداکثر ضربان قلب برسد (ساموئل و همکاران^۱، ۲۰۲۴). ساموئل و همکاران (۲۰۲۱) بیان می‌دارند که داوران نخبه فوتبال از طریق احساس مسئولیت عملکردی متعددی را در هر مسابقه به صورت متوالی اتخاذ کرده و باید تمرکز بهینه خود را برای شناسایی تخلفات مسابقه حفظ نمایند (وان بیمن و همکاران^۲، ۲۰۲۳) و در انجام این کار، آن‌ها باید بر عوامل حواس‌پرتی محیطی مختلف، مانند سر و صدای جمعیت و توهمات بصری، مانند اثر فلاش غلبه کنند. هنگامی که تخلفی رخ می‌دهد، داوران باید بررسی کنند که آیا این تخلف قوانین بازی را نقض کرده یا خیر و اینکه آیا باید کارت صادر کنند و کدام کارت (زرد، قرمز). آنها باید با در نظر گرفتن اطلاعات زمینه‌ای مسابقه در رویکرد تاکتیکی خود، بازی را به طور مناسب کنترل و مدیریت کرده و به عنوان بخشی از مدیریت بازی می‌بایست با بازیکنان و مربیان ارتباط برقرار نمایند (راب و همکاران^۳، ۲۰۲۱).

ایبراهام و حسین^۴ (۲۰۲۴) با بررسی ۱۶۰ داور رشته بوکس در کشور عراق دریافتند مسئولیت‌پذیری که بر اساس اخلاقیات شکل گرفته است رابطه مثبت و معناداری با تصمیم‌گیری داوران دارد. کاگین و همکاران^۵ (۲۰۲۴) در پژوهشی بر روی ۱۰۶ داور ملی و بین‌المللی کشتی در کشور ترکیه به این نتیجه رسیدند که خودکارآمدی و مسئولیت‌پذیری تأثیر مثبتی بر عزت نفس و تصمیم‌گیری داوران دارد. نتایج پژوهش بهات و همکاران^۶ (۲۰۲۳) بر روی کارکنان صنایع در هند نشان داد که مسئولیت‌پذیری اجتماعی ارتباط معناداری با عملکرد تصمیم‌گیری دارد. ساری^۷ (۲۰۲۳) با یک پژوهش کیفی در بخش مدیریت دولتی اندونزی اذعان داشتند که سیستم پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری به عنوان یکی از ابعاد حکمرانی خوب تأثیر مثبت و معناداری در دقت تصمیم‌گیری دارد. جاگر و فیفکا^۸ (۲۰۲۲) با بررسی کارکنان باشگاه‌های حرفه‌ای فوتبال، هندبال، بسکتبال، هاکی روی یخ و والیبال در کشور آلمان به این نتیجه رسیدند که بین مسئولیت‌پذیری ادراک شده با عملکرد تصمیم‌گیری ارتباط مثبتی وجود دارد.

با توجه به اینکه یکی از موارد مهم و ضروری در برگزاری مسابقات فوتبال داوران می‌باشند اما متأسفانه اغلب مشاهده می‌گردد که بازیکنان، مربیان و یا مدیران تیم‌ها که نتیجه بازی را از دست می‌دهند، داوران را مورد سرزنش قرار داده و در برخی از موارد اذعان می‌کنند که تمایلی ندارند بعضی از داوران مسابقات آنها را قضاوت کند. لذا انتخاب صحیح داوران و تصمیم‌گیری آنها بسیار مهم است. در طی سال‌های اخیر، خواسته‌های تحمیل شده بر داوران در سطح بالای فوتبال به طور گسترده افزایش یافته و اهمیت وظیفه درک شده در داوری به گونه‌ای است که داوران می‌بایست با قاطعیت و تصمیم‌گیری درست و اخلاقی همراه با قبول مسئولیت قضاوت نمایند.

9. Samuel et al

1. Van Biemen et al

2. Raab et al

3. Ibrahim & Hussein

4. Cagin et al

5. Bhat et al

6. Sari

7. □□□□□ □ □□□□□

با توجه به رشد و اهمیت انجام پژوهش‌های مختلف در حوزه داوران فوتبال و فوتسال و با توجه به اهمیت این موضوع در این پژوهش محقق به دنبال پاسخ به این سؤال است که آیا مسئولیت‌پذیری بر تصمیم‌گیری داوران نخبه فوتبال و فوتسال آسیا تأثیر معناداری دارد؟

روش‌شناسی:

روش تحقیق با توجه به نوع مطالعه از شیوه توصیفی از نوع پیمایشی، با توجه به اهداف پژوهش از نوع کاربردی و به طور مشخص بر مدل معادلات ساختاری^۱ می‌باشد که به صورت میدانی اجرا شده است. بنابراین محقق سعی می‌کند تا آنچه که به واقع هست را بدون هیچ‌گونه دخالت ذهنی گزارش دهد و نتایج عینی از موقعیت بگیرد. جامعه آماری این پژوهش شامل داوران نخبه فوتبال و فوتسال آسیا در دو بخش مردان و زنان که در سال ۲۰۲۰ بر اساس اعلان دپارتمان داوری کنفدراسیون فوتبال آسیا در لیست نخبه (Elite) داوران آسیا قرار داشتند (N=۳۱۷) بود. در این لیست به تفکیک، داوران نخبه فوتبال مردان: ۲۳۰ تن، داوران نخبه فوتبال زنان: ۵۳ تن، داوران نخبه فوتسال مردان: ۲۶ تن و داوران نخبه فوتسال زنان: ۸ تن از کشورهای ایران، کره جنوبی، چین، ژاپن، مالزی، عراق، لبنان، امارات، بحرین، تابلند، اندونزی، تایوان، سنگاپور، عربستان، عمان، قطر، فیلیپین و هندوستان قرار داشتند. با توجه به تعداد داوران نخبه فوتبال و فوتسال در گروه‌های مختلف، نمونه‌گیری به صورت کل‌شمار بود و تمامی اعضاء جامعه آماری به عنوان نمونه انتخاب گردیدند و در نهایت تعداد ۲۹۲ پرسشنامه در سمینار سالانه داوران نخبه کنفدراسیون فوتبال آسیا که در سال ۲۰۲۰ در مقر این کنفدراسیون در شهر کوالالامپور مالزی برگزار شد جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفت. در این پژوهش به منظور جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از پرسشنامه‌های محقق ساخته استفاده گردید. پس از طراحی، این پرسشنامه‌ها در اختیار ۱۲ نفر مدرس و خبره داوری قرار گرفت و پس از اصلاحات پرسشنامه فارسی نهایی تدوین گردید. پس از نهایی شدن، پرسشنامه به انگلیسی ترجمه شد و مجدداً روایی صوری و محتوایی آن توسط اساتید مدیریت ورزشی تعیین شد. بعد از تهیه پرسشنامه و قبل از اجرای نهایی، باید هر پرسش و کلیت پرسشنامه را با دقت زیادی ارزشیابی کرد. به ارزیابی پرسشنامه، آزمون مقدماتی یا پیش‌آزمون گفته می‌شود. در این تحقیق نیز به منظور کسب ابزار سنجش بهتر آزمون مقدماتی انجام گرفت. در این آزمون، پرسشنامه در بین ۳۰ نفر از افراد جامعه آماری مورد نظر به طور تصادفی توزیع شد. سپس به بررسی گویه‌های مقدماتی پرداخته و با راهنمایی اساتید راهنما و مشاور، با جرح و تعدیل گویه‌ها، پرسشنامه نهایی استخراج شد.

۱- پرسشنامه محقق ساخته مسئولیت‌پذیری که مشتمل بر ۲۵ سؤال بوده و دارای مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی (سؤال‌های ۱ تا ۶)، مسئولیت قانونی (سؤال‌های ۷ تا ۱۲)، مسئولیت اخلاقی (سؤال‌های ۱۳ تا ۱۹) و مسئولیت اقتصادی (سؤال‌های ۲۰ تا ۲۵) می‌باشد. مقیاس اندازه‌گیری سؤالات لیک پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالف=۱ تا کاملاً موافق=۵ می‌باشد.

۲- پرسشنامه محقق ساخته تصمیم‌گیری که مشتمل بر ۲۵ سؤال بوده و شامل مؤلفه‌های تصمیم‌گیری فردی (سؤال‌های ۱ تا ۱۵) و تصمیم‌گیری سازمانی (سؤال‌های ۱۶ تا ۲۵) می‌باشد. مقیاس اندازه‌گیری سؤالات لیکرت پنج گزینه‌ای از کاملاً مخالف=۱ تا کاملاً موافق=۵ می‌باشد. این پرسشنامه بر گرفته از مدل کارنگی^۱ که در دو مفهوم عقلایی (فردی) و سیاسی (سازمانی) توسط سیرت و همکاران^۲ (۱۹۹۰) ارائه شد می‌باشد. پایایی درونی پرسشنامه‌ها از طریق آزمون ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۵ و ۰/۸۲ به دست آمد. به منظور تعیین روایی محتوای ابزار از مدل پیشنهادی لاوشه (۱۹۸۶) استفاده شد که حد قابل در شاخص CVR ۰/۴۹ و در شاخص CVI ۰/۷۹ بود که بر اساس مقادیر به دست آمده روایی محتوایی تمامی سؤالات هر دو پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. پایایی ترکیبی (ضریب دیلون - گلدشتاین) مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی (CR=۰/۹۱۶)، مسئولیت قانونی (CR=۰/۸۵۶)، مسئولیت اخلاقی (CR=۰/۸۳۲)، مسئولیت اقتصادی (CR=۰/۸۷۱) و همچنین مؤلفه‌های تصمیم‌گیری فردی (CR=۰/۷۹۶)، تصمیم‌گیری سازمانی (CR=۰/۸۳۵) در حد قابل قبول بود در نتیجه روایی همگرا مدل مورد قبول قرار گرفت. همچنین واریانس مستخرج از سازه‌ها برای مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی (AVE=۰/۸۹۱)، مسئولیت قانونی (AVE=۰/۷۶۴)، مسئولیت اخلاقی (AVE=۰/۷۹۸)، مسئولیت اقتصادی (AVE=۰/۸۱۲) و همچنین تصمیم‌گیری فردی (AVE=۰/۸۴۱) و تصمیم‌گیری سازمانی (AVE=۰/۷۵۲) بود که روایی و اگر مدل را تأیید کرد. همچنین روایی سازه^۳ آنها توسط آزمون تحلیل عاملی تأییدی به روش مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد تأیید قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های توصیفی و آزمون‌های آماری کلموگروف اسمیرنوف، و تحلیل رگرسیون و تحلیل مسیر در نرم افزارهای آماری SPSS نسخه ۱۶ و LISREL نسخه ۸٫۸ استفاده گردید.

یافته‌های پژوهش :

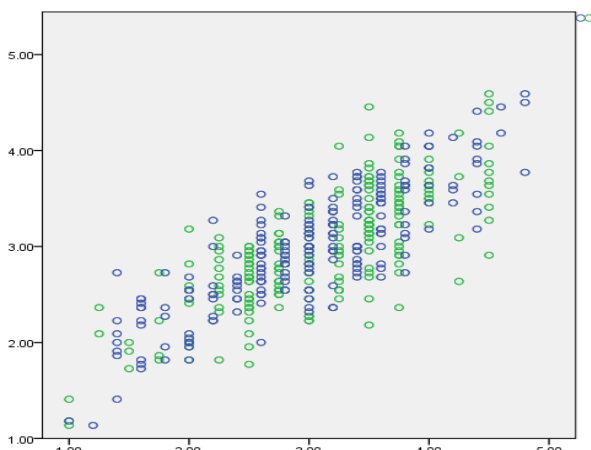
از مجموع ۲۹۲ داور شرکت کننده در این پژوهش ۳۶ نفر معادل (۱۲/۳٪) بین ۲۵ تا ۳۰ سال، ۱۱۹ نفر معادل (۴۰/۸٪) بین ۳۱ تا ۳۵ سال، ۹۳ نفر معادل (۳۱/۸٪) بین ۳۶ تا ۴۰ سال و ۴۴ نفر معادل (۱۵/۱٪) بالاتر از ۴۰ سال سن داشتند. تعداد ۲۳۴ نفر معادل (۸۰/۱٪) مرد و ۵۸ نفر معادل (۱۹/۹٪) زن می‌باشند. تعداد ۲۳ نفر معادل (۷/۹٪) دارای ۵ تا ۱۰ سال سابقه داوری، ۱۴۴ نفر معادل (۴۹/۳٪) بین ۱۱ تا ۱۵ سال، ۸۵ نفر معادل (۲۹/۱٪) بین ۱۶ تا ۲۰ سال و ۴۰ نفر معادل (۱۳/۷٪) بالاتر از ۲۰ سال سابقه داوری داشتند. همچنین تعداد ۱۴۴ نفر معادل (۴۹/۳٪) داور فوتبال، ۱۱۷ نفر معادل (۴۰/۱٪) کمک داور فوتبال و ۳۱ نفر معادل (۱۰/۶٪) داور فوتسال بودند.

با توجه به نتایج جدول ۱، داده‌های حاصل از جمع‌آوری متغیرهای تصمیم‌گیری و مسئولیت‌پذیری در حالت نرمال می‌باشد.

1. Carnegie Model
2. Cybertool
3. Construct Validity

جدول ۱- نتایج آزمون کلموگروف اسمیرونف

ردیف	متغیر	تعداد	مقدار K-S	سطح معناداری	نتیجه
۱	تصمیم‌گیری	۲۹۲	۱/۴	۰/۰۷۳	نرمال
۲	مسئولیت‌پذیری	۲۹۲	۱/۱۷	۰/۰۸۷	نرمال

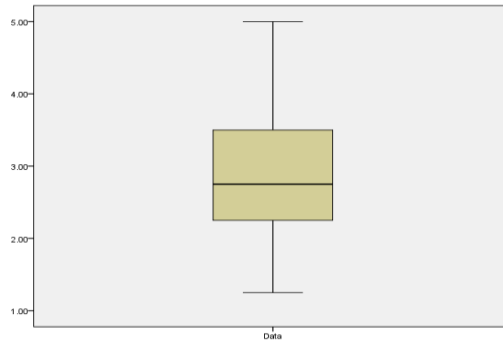
شکل ۱- نمودار پراکندگی

با توجه به نتایج جدول ۲، مفروضه‌های بهنجاری تک متغیری به کمک برآورد مقادیر چولگی و کشیدگی بررسی شدند که آماره چولگی داده‌ها و آماره کشیدگی داده‌های مربوط به چهار مؤلفه اصلی در بازه (۲ تا ۲- قرار دارند و لذا توزیع داده‌ها نرمال است. از سویی دیگر هم خطی چندگانه متغیرهای پیش‌بین با استفاده از آماره تحمل و عامل تورم واریانس (VIF) مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که ارزش‌های تحمل به دست آمده برای متغیرها بالاتر از ۰/۱۰ است و مقدار تورم واریانس به دست آمده هم برای همه متغیرها کوچکتر از ۱۰ می‌باشد لذا عدم وجود هم خطی چندگانه متغیرها تأیید می‌شود.

جدول ۲- بررسی نرمال بودن داده‌ها

متغیر	مقدار چولگی	مقدار کشیدگی
مسئولیت‌پذیری	۰/۸۱۱	-۰/۴۲۳
تصمیم‌گیری	۰/۶۷۹	-۰/۵۷۲

به منظور بررسی وجود داده‌های پرت از آزمون باکس وایسکر استفاده شد که با توجه به نتایج شکل ۲ مشخص گردید که داده پرت وجود ندارد.

شکل ۲- نمودار باکس ویسکر

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۳، مشخص می‌شود که مسئولیت‌پذیری اجتماعی ($P \leq 0/031$)، قانونی ($r=0/248$)، اخلاقی ($r=0/289$)، اقتصادی ($r=0/237$) و اجتماعی ($r=0/248$)، تأثیر مثبت و معناداری بر تصمیم‌گیری داوران دارد. بنابراین با توجه به مقادیر t و سطح معنی‌داری، فرض تساوی ضرایب با صفر رد می‌شود و باید ضرایب B مذکور را در معادله رگرسیون حفظ کرد. لذا معادله رگرسیون به صورت زیر است:

$$y = 4/24 + 0/140 (\text{اقتصادی}) + 0/270 (\text{قانونی}) + 0/204 (\text{اخلاقی}) + 0/347 (\text{اجتماعی})$$

جدول ۳- تأثیر مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری بر تصمیم‌گیری

متغیرها	مقدار ثابت	مقدار همبستگی	B	سطح معناداری	F	t	ضریب تعیین	دوربین واتسون
اجتماعی	۴/۲۴	۰/۲۴۸	۰/۱۴۰	۰/۰۳۱	۵/۸۱	۲/۰۵	۰/۰۶۱	۱/۸۱
قانونی	۴/۲۴	۰/۲۸۹	۰/۲۷۰	۰/۰۰۴	۵/۸۱	۲/۹۲	۰/۰۸۳	۱/۸۱
اخلاقی	۴/۲۴	۰/۲۳۷	۰/۲۰۴	۰/۰۴۵	۵/۸۱	۱/۷۵	۰/۰۵۶	۱/۸۱
اقتصادی	۴/۲۴	۰/۳۴۹	۰/۳۴۷	۰/۰۰۱	۵/۸۱	۳/۷۴	۰/۱۲۱	۱/۸۱

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۴، مشخص می‌شود که تصمیم‌گیری فردی ($P \leq 0/029$)، سازمانی ($r=0/210$) و سازمانی ($r=0/293$)، تأثیر مثبت و معناداری بر مسئولیت‌پذیری داوران دارد. بنابراین با توجه به مقادیر t و سطح معنی‌داری، فرض تساوی ضرایب با صفر رد می‌شود و باید ضرایب B مذکور را در معادله رگرسیون حفظ کرد. لذا معادله رگرسیون به صورت زیر است:

$$y = 2/64 + 0/379 (\text{فردی}) + 0/259 (\text{سازمانی})$$

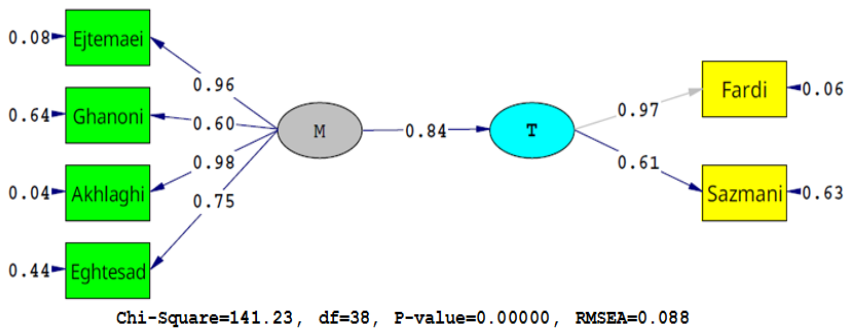
جدول ۴- تأثیر مسئولیت پذیری بر مؤلفه‌های تصمیم گیری

متغیرها	مقدار ثابت	مقدار همبستگی	B	سطح معناداری	F	t	ضریب تعیین	دوربین واتسون
مسئولیت فردی	۲/۶۴	۰/۲۱۰	۰/۳۷۹	۰/۰۲۹	۶/۰۲	۲/۵۲	۰/۰۷۶	۱/۹۲
مسئولیت پذیری سازمانی	۲/۶۴	۰/۲۹۳	۰/۲۵۹	۰/۰۰۱	۳/۴۴	۳/۴۴	۰/۰۸۵	۱/۹۲

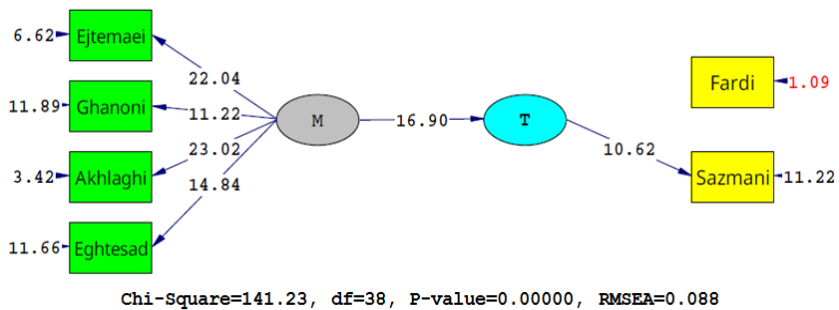
با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۵ و شکل ۳ و ۴، الگوی تحلیل مسیر بین مسئولیت پذیری با تصمیم گیری مثبت و معنادار ($T\text{-Value}=16/9$ ، $\beta=0/84$) می باشد. بنابراین الگوی ساختاری پژوهش نشان می دهد که مسئولیت پذیری تأثیر مثبت و معناداری بر تصمیم گیری داوران دارد.

جدول ۵- الگوی مسئولیت پذیری و تصمیم گیری

نتیجه	T-Value	ضریب تعیین	خطای استاندارد	بار عاملی	متغیرها
تأیید	۱۶/۹	۰/۷۱	۰/۲۹	۰/۸۴	مسئولیت تصمیم پذیری

شکل ۳- الگوی ساختاری مسئولیت پذیری و تصمیم گیری در حالت استاندارد

شکل ۴- الگوی ساختاری مسئولیت پذیری و تصمیم گیری در حالت معناداری

با توجه به نتایج جدول ۶، نسبت X^2 به df (۳/۷۱) و ریشه میانگین مجذور خطای تقریبی ($RMSEA$) برابر با ۰/۰۸۸ می‌باشد. همچنین شاخص‌های $CFI=0/92$ ، $AGFI=0/91$ و $RMR=0/31$ برازش مدل را تأیید کردند. بنابراین الگوی ساختاری مسئولیت‌پذیری و تصمیم‌گیری به لحاظ شاخص‌های برازش مناسب می‌باشد و تمامی عامل‌های مطرح شده می‌توانند در الگوی ساختاری ارائه شده مجتمع شوند.

جدول ۶- مقادیر شاخص‌های آزمون خوبی برازش

نسبت کای اسکوار به درجه آزادی	ریشه دوم میانگین خطای برآورد	شاخص نیکویی برازش تعدیل شده	شاخص برازش تطبیقی	ریشه دوم میانگین مجذورات باقیمانده	شاخص خاص
df / X^2	$RMSEA$	$AGFI$	CFI	RMR	مقدار
۳/۷۱	۰/۰۸۸	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۰۳۱	نتیجه
تأیید	تأیید	تأیید	تأیید	تأیید	

نتیجه‌گیری:

یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش نشان داد که الگوی تحلیل مسیر بین مسئولیت‌پذیری با تصمیم‌گیری داوران نخبه فوتبال و فوتسال آسیا مثبت و معنادار ($\beta=0/84$ ، $T-Value=16/9$) می‌باشد. بنابراین الگوی ساختاری پژوهش نشان می‌دهد که مسئولیت‌پذیری تأثیر معناداری بر تصمیم‌گیری داوران دارد که با نتایج پژوهش‌های آبراهام و حسین (۲۰۲۴) و کاگین و همکاران (۲۰۲۴) همخوانی دارد. این یافته بدان معناست که از هر چه مسئولیت‌پذیری داوران نخبه فوتبال و فوتسال در سطح بهتر و بالاتری قرار داشته باشد به همان نسبت سطح تصمیم‌گیری آنها در هنگام قضاوت مسابقات بهبود یافته و عملکرد بهتری را می‌توانند از خود ارائه دهند. در این راستا ساری (۲۰۲۳) با یک پژوهش کیفی در بخش مدیریت دولتی اندونزی اذعان داشتند که سیستم پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری به عنوان یکی از ابعاد حکمرانی خوب تأثیر مثبت و معناداری در دقت تصمیم‌گیری دارد. همچنین جاگر و فیفکا (۲۰۲۲) با بررسی کارکنان باشگاه‌های حرفه‌ای فوتبال، هندبال، بسکتبال، هاکی روی یخ و والیبال در کشور آلمان به این نتیجه رسیدند که بین مسئولیت‌پذیری ادراک شده با عملکرد تصمیم‌گیری ارتباط مثبتی وجود دارد.

در این زمینه آگاهی و توجه داوران نسبت به مسئولیت‌پذیری‌شان در زمان اتخاذ تصمیم در درون میادین مسابقات ورزشی از اهمیت بسیاری برخوردار می‌باشد. به نظر می‌رسد که آموزش مسئولیت‌پذیری با تقویت قدرت انتخاب‌های داوران نخبه، اندیشیدن به پیامدهای انتخاب‌های خود و همچنین تفکر می‌تواند در ارتقاء سطح عملکرد تصمیم‌گیری آنها مؤثر باشد. از سویی دیگر مهارت مسئولیت‌پذیری به دلیل رشد آگاهی‌های داوران نخبه نسبت به جامعه و مسئولیت‌هایش و همچنین احترام به رعایت حقوق سایرین و ارزش نهادن برای تنوع اجتماعی، حس عدالت‌خواهی را در داوران نخبه توسعه می‌دهد و همین امر موجب خواهد گردید حس گناه و شرم در بین داوران نخبه زمانی که اقدام به انجام عملی می‌کنند که برای دیگران مضر است، بیدار شود و داوران نخبه کمتر مرتکب اعمال ضداجتماعی شوند که همین موضوع باعث ارتقاء نگرش منفی افراد نسبت به رفتارهای نامطلوب اجتماعی می‌شود.

سیلوا و همکاران^۱ (۲۰۲۳) با بررسی ۱۷۱ کارکنان صنایع مختلف دریافتند که بین کارکنان از مسئولیت‌پذیری با سطوح مختلف عملکردی و رضایت شغلی آنها رابطه مثبتی وجود دارد که این موضوع در نهایت منجر به افزایش سطح اعتماد سازمانی می‌شود. داوران نخبه فوتبال و فوتسالی که از عضویت در گروه‌های مختلف، رضایتمندی و حمایت‌های ابزاری، عاطفی، اطلاعاتی و تراکم بالای شبکه اجتماعی شخصی و پیوند قوی و مؤثر با شبکه اجتماعی شخصی خود داشته باشند از سطوح مسئولیت‌پذیری بیشتر و مؤثرتری می‌توانند برخوردار باشند، لذا هرچه داوران نخبه فوتبال و فوتسال با مؤلفه‌های مختلف محیط پیرامونی خود مانند (فدراسیون فوتبال، کنفدراسیون فوتبال آسیا، تیم‌های ملی، باشگاه‌ها، تماشاگران، بازیکنان، مربیان، دوستان، خانواده، همکاران و غیره) که با آنها در تعامل هستند احساس نزدیکی و پیوند قوی داشته باشند احتمال بروز عدم مسئولیت‌پذیری در آنها کاهش یافته و سطح عملکرد تصمیم‌گیری آنها توسعه پیدا نماید. مسئولیت‌پذیری شامل مواردی همچون مراقبت از خود و محیط فعالیت، پذیرش نتیجه عمل و تصمیم‌های اتخاذ شده، رعایت مقررات مربوطه، انجام تکالیف و وظایف محوله در داوران نخبه می‌باشد. در عین حال تأکید می‌شود که مهارت مسئولیت‌پذیری و انجام وظایف و مسئولیت‌های محوله، مستلزم همکاری با سایر داوران، بازیکنان، مربیان و غیره در زمان مسابقه است و این همکاری زمانی موفقیت‌آمیز است که در آن همدلی وجود داشته باشد.

یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که تصمیم‌گیری فردی ($P \leq 0/029$ ، $r = 0/210$) و سازمانی ($P \leq 0/001$ ، $r = 0/293$) تأثیر مثبت و معناداری بر مسئولیت‌پذیری داوران دارد که با نتایج پژوهش بهات و همکاران (۲۰۲۳) همخوانی دارد. یکی از مهمترین دلایل به وجود آمدن این نتیجه را وابسته به ماهیت تصمیم‌گیری دانست؛ بدین صورت که عده زیادی از پژوهشگران حوزه رفتار سازمانی بر این عقیده‌اند که تصمیم‌گیری دارای دو بعد فردی و سازمانی می‌باشد. از آنجاییکه در این پژوهش بر هر دو جنبه آن تأکید شده، بنابراین این امکان وجود دارد که این ابعاد از اهمیت و ضرورت بسیاری برای داوران نخبه فوتبال و فوتسال برخوردار باشند. از آنجایی که داشتن همه اطلاعات مورد نیاز برای تصمیم‌گیری داوران در میدان مسابقه تقریباً غیرممکن است اغلب تصمیم‌های حساس داوران با میزانی ریسک همراه هستند، لذا با توجه به اینکه بیشتر داوران با محیطی ناپایدار و نامطمئن در درون ورزشگاه‌ها مواجه‌اند، بنابراین فرآیند تجزیه و تحلیل اطلاعات و در پی آن اتخاذ تصمیم نهایی ممکن است با دشواری‌هایی همراه باشد.

اسچاب و همکاران^۲ (۲۰۲۳) بیان می‌دارند که یکی از موضوعات مطرح در حوزه مسئولیت‌پذیر بودن داوران رعایت انصاف بوده که یکی از عناصر کلیدی در حوزه قضاوت‌های ورزشی می‌باشد؛ بدین معنی که داوران باید بی طرف بوده و بدون قصد و غرض وظایف خود را انجام داده تا بتوانند تصمیم‌های بهتری را در هنگام برگزاری مسابقات ورزشی اتخاذ نمایند. مسئولیت‌پذیری داوران نخبه در هر مسابقه و رویداد ورزشی موجب تنظیم روابط اجتماعی و انسانی و افزایش نوع دوستی و همدلی در محیط‌های ورزشی می‌شود و بر اساس آن داوران خود را نسبت به این محیط وابسته احساس کرده و بر مبنای همین احساس وابستگی سرنوشت خود را با سایرین در پیوند می‌بینند، بنابراین در صورت فقدان مسئولیت‌پذیری، داوران نخبه نسبت

1. Silva et al
1. Schwab et al

به محیط و نسبت به جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، احساس بیگانگی نموده و دچار بی تفاوتی شده که این موضوع می‌تواند در نهایت منجر به افت عملکرد تصمیم‌گیری آنها شود. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی ($r=0/248$ ، $P\leq 0/031$)، قانونی ($r=0/289$ ، $P\leq 0/004$)، اخلاقی ($r=0/237$ ، $P\leq 0/045$) و اقتصادی ($r=0/349$ ، $P\leq 0/001$) تأثیر مثبت و معناداری بر تصمیم‌گیری داوران دارد که با نتایج پژوهش‌های ایبراهام و حسین (۲۰۲۴) و کاگین و همکاران (۲۰۲۴) همخوانی دارد. در این راستا جاگر و همکاران (۲۰۲۴) بیان می‌دارند که بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی با عملکرد کارکنان سازمان‌های ورزشی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. مهارت مسئولیت‌پذیری اجتماعی به علت توسعه آگاهی‌های داوران نخبه نسبت به محیط پیرامونی و مسئولیت‌هایش و همچنین احترام گذاشتن به حقوق دیگران و ارزش نهادن به منظور تنوعات اجتماعی، حس عدالت‌خواهی را در داوران نخبه توسعه می‌دهد و همین موضوع منجر خواهد شد که احساس گناه و شرم در بین داوران هنگامی که اقدام به عملی می‌کند که برای دیگران مضر است، بیدار شود و داوران نخبه کمتر مرتکب رفتارهای ضداجتماعی شوند که همین امر موجب ارتقاء نگرش منفی افراد نسبت به رفتارهای نامطلوب اجتماعی است.

از سویی دیگر مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بین داوران نخبه فوتبال و فوتسال می‌تواند در میزان مشروعیت و حمایت داوران از سوی جامعه و اعتبار و شهرتشان مؤثر بوده و به نوعی، تعیین‌کننده بقاء و افزایش کیفیت عملکرد تصمیم‌گیری در بین آنان باشد. آنچه که مشخص است داوران نخبه به عنوان یک سرمایه راهبردی در صنعت فوتبال برای فدراسیون ورزشی مربوطه به شمار می‌آیند بنابراین احساس و دیدگاه آنها نسبت به سازمان و فعالیت‌های اجتماعی از اهمیت و ضرورت ویژه‌ای برخوردار بوده که علاوه بر آن جهت تأمین منافع تیم‌ها و باشگاه‌های فوتبال و فوتسال شرکت‌کننده در رویدادهای مختلف، مسئولان فعال در حوزه داوری فوتبال و فوتسال با اتخاذ استراتژی‌ها و تصمیم‌گیری‌های درست و صحیح می‌توانند سعی در ارتقاء و بهبود عملکرد و رفتار داوران نخبه داشته باشند. در بخشی دیگر مسئولیت‌پذیری اقتصادی می‌باشد که پایه و اساس تمامی ابعاد در حوزه مسئولیت‌پذیری توصیف می‌گردد؛ به این دلیل که همه مسئولیت‌های بخش‌های دیگر بر پیش‌بینی‌های مسئولیت‌پذیری اقتصادی بنا نهاده شده است.

در این راستا هوگ^۱ (۲۰۲۳) بیان داشتند که درآمد اقتصادی داوران یک محرک ویژه برای تصمیم‌گیری آنها محسوب می‌شود. در این بین مسئولیت قانونی به عنوان لایه‌ای دیگر از مسئولیت‌پذیری مطرح می‌باشد که از اینرو قوانین و مقرراتی برای حوزه داوری فوتبال و فوتسال همواره مورد تصویب قرار می‌گیرد. قوانینی در بخش‌های مدت زمان بازی، توپ، زمین بازی، بازیکنان و تجهیزات آنها، کرنر، آفساید، خطاها، اوت، ضربه پنالتی و غیره در زمره این قوانین جای دارند. در واقع مسئولیت‌پذیری قانونی شامل اطلاعات و داده‌های مشروع و انجام بازی‌های فوتبال و فوتسال با قواعد مسابقات است. در بخشی دیگر مسئولیت اخلاقی قرار دارد که به عنوان انتظارات جامعه از عملکرد داوران نخبه در میادین ورزشی مبنی بر اینکه ارزش‌ها و هنجارهای جامعه را مد نظر قرار داده باشند و به آنها احترام گذاشته توصیف می‌گردد و فراتر از چارچوب مقرراتی مکتوب است.

در این حوزه با توجه به اهمیت نظر داوران نخبه و فووتبال و فوتسال به منظور ادامه فعالیت در بخش قضاوت مسابقات فوتبال و فوتسال، باید سازمان‌های مربوطه به طور مداوم به بررسی سطوح مختلف مسئولیت‌پذیری پرداخته و با درک اولویت‌بندی‌ها و انتظارات داوران نخبه به آنها کمک نموده تا بتوانند بر طبق آن تصمیم‌گیری بهتری از خود ارائه داده و این موضوع ممکن نخواهد شد مگر با آشنایی کامل از انتظارات و مسئولیت‌پذیری داوران نخبه و سپس اقدام به برنامه‌ریزی و سایر موارد لازم و ضروری جهت فعالیت‌های خود که به بهترین وجه ممکن انتظارات آنها را برآورده نمایند.

در نهایت بر اساس یافته‌های به دست آمده پیشنهاد می‌شود فدراسیون فوتبال ایران و کنفدراسیون فوتبال آسیا به تقویت حس قابل اعتماد بودن در داوران، ایجاد روابط قوی و دوستانه در بین داوران در جهت توسعه تعامل و همکاری گروهی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی مباحث فنی و اخلاقی به داوران، میزان توجه به وضعیت مقررات و رعایت استانداردها در راستای کاهش فساد جهت مسئولیت‌پذیری قانونی داوران، حمایت و پشتیبانی از داوران در مقابل هجمه‌های بیرونی و رسانه‌ها، طراحی سیستم عملکرد پیشرفت و ثبت تمامی تصمیم‌های داوران در مسابقات مختلف به صورت یک آرشیو، قرار دادن گزارش عملکرد سالانه به داوران در جهت ارتقاء دانش افزایی و همچنین نه‌راسیدن از ریسک‌های اجتماعی توسط داوران نخبه و خلق فرصت‌های جدید و تازه توسط آنها، حضور در گروه‌های اجتماعی مثبت و مسئولیت‌پذیر و اجتناب از وابستگی‌های ناسالم می‌تواند از جمله راهکارهای کاربردی باشد. همچنین پیشنهاد می‌شود مواردی از قبیل هماهنگی برای ارائه بازخورد شغلی به داوران، رعایت عدالت در پرداخت حقوق و مزایا، عدالت در استفاده از داوران در بازی‌های مهم و غیر مهم؛ حمایت‌های روحی خانواده و دوستان در زمینه فشارهای روانی، ابراز صمیمیت و دلگرمی و دادن اطلاعات فنی مفید از سوی همکاران، ارائه بازخورد مثبت از طرف هواداران به وسیله شبکه‌های مجازی، تبیین قوانین و مقررات به طور پیوسته، ارائه پاداش و مزایا در مقابل عملکردهای عالی و برگزاری دوره‌های آموزشی منشور اخلاقی به داوران مد نظر قرار گیرد. در نهایت مواردی از قبیل عدم وجود حمایت‌های یکسان از سوی فدراسیون‌های ملی کشورهای مختلف از داوران، شرایط متفاوت مسابقات فوتبال در بخش‌های مردان و زنان و وجود ویژگی‌های فرهنگی متفاوت در بین اعضا جزء محدودیت‌هایی این پژوهش بود.

تشکر و قدردانی

در پایان از فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران، دپارتمان داوران کنفدراسیون فوتبال آسیا و کلیه داوران فوتبال و فوتسالی که در این پژوهش شرکت نمودند تشکر و قدردانی می‌شود.

References

- Antonie, A. (2023). Stressors in Romanian elite football refereeing—a comparison between 2009 and 2020. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(1), 186-193.
- Bhat, A. A., Mir, A. A., Allie, A. H., Lone, M. A., Al-Adwan, A. S., Jamali, D., & Riyaz, I. (2024). Unlocking corporate social responsibility and environmental performance: Mediating role of green strategy, innovation, and leadership. *Innovation and Green Development*, 3(2), 100112.
- Cagin, M., Polat, S. C., Aslan, S., & Cicioglu, H. I. (2024). Examination of the relationship between the self-efficacy and decision-making styles of wrestling referees. *Journal of ROL Sport Sciences*, 5(1), 99-111.
- Dagaev, D., Paklina, S., Reade, J. J., & Singleton, C. (2024). The Iron Curtain and referee bias in international football. *Journal of Sports Economics*, 25(1), 126-151.
- Dotz, M., Fasold, F., & Memmert, D. (2022). Personality profile of team handball referees at expert level. *German Journal of Exercise and Sport Research*, 52(1), 58-67.
- Hancock, D. J., Bennett, S., Roaten, H., Chapman, K., & Stanley, C. (2021). An analysis of literature on sport officiating research. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 92(4), 607-617.
- Harwood, H. (2024). Investigating Video Assistant Referees (VARs): Does contextual information influence VAR decision-accuracy and decision-severity in football (Doctoral dissertation, University of Essex).
- Hug, S. E. (2024). How do referees integrate evaluation criteria into their overall judgment? Evidence from grant peer review. *Scientometrics*, 129(3), 1231-1253.
- Ibrahim, L. A., & Hussein, H. K. (2024). The reality of the moral climate and its relationship to the decision-making of boxing referees from the standpoint of coaches. *Eximia*, 13, 154-166.
- Jäger, J., & Fifka, M. (2022). The relationship between perceived corporate social responsibility and perceived organisational performance in professional sports organisations. *European sport management quarterly*, 12, 1-24.
- Jäger, J., & Fifka, M. (2024). The relationship between perceived corporate social responsibility and perceived organisational performance in professional sports organisations. *European Sport Management Quarterly*, 24(1), 222-245.
- Karaçam, A., Orhan, B. E., Özdemir, A. S., Canli, U., Astuti, Y., & Mario, D. T. (2024). Exploring the relationship between zest for work and self-efficacy in referee career retention. *Journal of Physical Education and Sport*, 24(7), 1659-1666.
- Popovych, I., Kurova, A., Koval, I., Kazibekova, V., Maksymov, M., & Huzar, V. (2022). Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(3), 680- 689.
- Raab, M., Avugos, S., Bar-Eli, M., & MacMahon, C. (2021). The referee's challenge: A threshold process model for decision making in sport games. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 14(1), 208–228.
- Russell, S., Renshaw, I., & Davids, K. (2025). Negotiations, agreements, and understandings: reconceptualising football referee decision-making in sport as a social relational activity. *Sport, Education and Society*, 1-17.

- Reardon, C. L., Hainline, B., Aron, C. M., Baron, D., Baum, A. L., Bindra, A., ... & Engebretsen, L. (2019). Mental health in elite athletes: International Olympic Committee consensus statement (2019). *British journal of sports medicine*, 53(11), ۶۶۷-۶۹۹.
- Samuel, R. D., Englert, C., Basevitch, I., & Galily, Y. (2024). The effects of VAR interventions on self-rated mental fatigue and self-rated performance of football referees. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 1-18.
- Samuel, R. D., Tenenbaum, G., & Galily, Y. (2021). An integrated conceptual framework of decision-making in soccer refereeing. *International Journal of Sport & Exercise Psychology*, 19(5), 738-760.
- Sari, A. R. (2023). The Impact of Good Governance on the Quality of Public Management Decision Making. *Journal of Contemporary Administration and Management (ADMAN)*, 1(2), 39-46.
- Schrödter, R., Noël, B., & Klatt, S. (2024). Game management by referees to compensate for errors in judgement: A decision flow model. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 22(3), 612-631.
- Schwab, S., Steverding, P., & Rein, R. (2023). The evaluation of the video assistant referee from referees' and spectators' perspectives in soccer—a case study of the German Bundesliga. *Soccer & Society*, 24(8), 1027-1040.
- Silva, P., Moreira, A. C., & Mota, J. (2023). Employees' perception of corporate social responsibility and performance: the mediating roles of job satisfaction, organizational commitment and organizational trust. *Journal of Strategy and Management*, 16(1), 92-111.
- Skirbekk, S. (2024). Video Assistant Referee (VAR), gender and football refereeing: a scoping review. *Soccer & Society*, 25(3), 360-377.
- Thomas-Acaro, R., & Meneses-Claudio, B. (2024). Technological assistance in highly competitive sports for referee decision making: A systematic literature review. *Data and Metadata*, 3, 188-188.
- Van Biemen, T., Müller, D., & Mann, D. L. (2023). Virtual reality as a representative training environment for football referees. *Human Movement Science*, 89, 103091.
- Webb, T. (2022). Sports match official research: An evolving narrative, positioning future research. *Managing Sport and Leisure*, 27(3), 199-206.